

egyesülést a királyi Magyarországgal. E teória erős támasza Rákóczi szoros kapcsolata Nádasdy Ferenc országbíróval. Valljuk be, nem ördögtől való elgondolás, még ha tudjuk is, hogy a történelemben nincs helye a kérdés felvetésének: mi lett volna, ha...

TULOK PÉTER

(Szerkesztette Kármán Gábor és Szabó András Péter, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2009, 520 oldal, 4500 Ft)

GYÁNI GÁBOR:

***Az elveszíthető múlt**
A tapasztalat mint emlékezet és történelem*

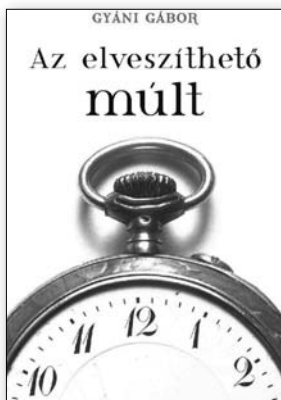
Gyáni Gábor legújabb munkájában korábban folyóiratokban megjelent tanulmányait dolgozta át és szerkesztette egységes kötetbe. A könyv az egyetemes és a magyar történetírás legizgalmasabb problémáit felvillantva korábbi tudásunk és véleményeink megfontolására, átértékelésére késztet, emellett izgalmas szellemi kalandra hív és vitára ösztönöz.

Gyáni szerint nem tartható fenn az a nálunk még mindig uralkodó történetírói meggyőződés, hogy az idő előrehaladásával, újabb és újabb források megismerésével egyre több és egyre jobb tudás birtokába juthatunk; úgy gondolja, a történeti tudást nem a folytonos tökéletesedés, hanem az állandó újraértelmezés alapozhatja meg igazán. A történelmet inkább értelmezzük, mint megismerjük, a múlt megismerhetőségének legfőbb korlátja pedig maga az adott érdeklődés, az adott korszak, az adott szituáció és az adott pozíció által meghatározott elbeszélő, a történész. Az objektív megismerés ellen szól továbbá az is, hogy a kizárólag a források összegyűjtésére és feldolgozására építő történészek nemegyszer megfelelnek arról, hogy a múlt fennmaradt, a jelenben hozzáférhető írott

dokumentumai egy korábbi diskurzus esetlegesen és részben megőrzött anyagai csupán.

Gyáni vitathatóan, de minden esetben színvonalasan és érdekfeszítően érvel például a nemzeti paradigma törvényszerű bomlása, a nemzeti történetírások változatlan formában

való további fenntarthatatlansága, a
t ö r t é n e l e m

internacionalizálódásának vagy interdiszciplinaritásának hasznos és előnyös volta mellett. A változó világban a történész feladata is megváltozhat. Míg korábban a nemzeti identitás megalkotásában és fenntartásában volt kiemelt szerepe, mindez a közeljövőben a történetírásban is minden bizonnyal előbb-utóbb bekövetkező dekonstrukció következtében érvényét és értelmét veszti. Gyáni úgy látja, hogy a történészek számára adódó egyik – számára érezhetően szimpatikusabb – lehetőség az immár globalizált szakmai elefántcsonttoronyba való visszahúzódás, a másik a nemzeti médiában való gyakori szereplés, sőt akár a politikai diskurzusba történő aktív bekapcsolódás.

A 19. században professzionizálódó történetírás dogmaként hirdette, hogy egyedül régenvolt korszakok kutatása méltó egy igazi történészhez, ugyanis nagy időbeli távolság kell ahhoz, hogy a történetíró valóban megfelelhessen a *sine ira et studio* szakmai ethoszának. Az akadémiai történetírás mindig ezen elvek szerint dolgozik, ezáltal is bizonyítani igyekező, hogy semmi dolga saját jelenével, az égvilágon semmi köze a politikához, a közéleti eseményekhez, hanem mindig úgy beszél el a múltat, ahogyan az valóban megtörtént. Gyáni ezzel szemben kitűnő példák során át mutatja be és igazolja, hogy mindenféle történetírás lényegét te-

kintve konstrukció, és nem rekonstrukció.

Gyáni – megismételve és megerősítve Szűcs Jenő korábbi, a magyar történetírásban azóta is axiómaként kezelt tételét – a modern nemzet kialakulását a nacionalizmus és a nemzetállam létrejöttéhez köti, azaz kizárólag az utóbbi másfél-kétszáz esztendő eseményének tekinti. A Gyáni által idézett és cáfolni igyekezett Óze Sándor ezzel szemben a török hódítás hatására már a koraujkorban megjelenő nemzeti elemek felbukkanására és a „honvédő” háborúban betöltött jelentőségére hívja fel a figyelmet.

Anélkül, hogy a vitát el tudnánk dönteni, a nemzetállamnak a francia mintára építkező, a premodern identitásokat merev aláförlendelt rendszerbe szervező, azt egy adott területen (akár tüzeltel-vassal) létrehozott, kizárólagos kulturális és politikai hatalmat birtokló közösségként meghatározó Szűcs Jenő-i koncepcióját az etnikailag, vallásilag és kulturálisan is igen színes Kárpát-medencében kevésbé látjuk alkalmazhatónak, és még kevésbé szolgálai módon másolhatónak.

Gyáni kötete vitára késztet, vitára hív, vitára ösztönöz. Nagyszerű olvasmány.

SZELKE LÁSZLÓ

(*Nyitott Könyvműhely, Budapest, 2010, 376 oldal, 2980 Ft*)